

CHARKUTERISTEN 6

STOCKHOLM.
ANTI-KVARISK
FÖRUNDERSÖKNING

2018-12-21

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2018-12-21, Dnr 2019-08051

TYRÉNS

UPPDRAG

287929

Uppdragsnamn:

Charkuteristen 6, Antikvarisk förundersökning

Titel på rapport:

Charkuteristen 6, Antikvarisk förundersökning

Version:

Slutrapport

Datum:

2018-12-21

MEDVERKANDE

Beställare:

Castellum AB

Kontaktperson:

Karl Sundholm

Konsult:

Tyréns AB

Uppdragsansvarig:

Martin Lagergren

Handläggare:

Maria Lundgren

Tyréns AB

Tel: 010 452 20 00

www.tyrens.se

Säte Stockholm

Org.Nr: 553194-7986

INNEHÅLL

INLEDNING	5
Bakgrund	5
Plan- och bygglagen (PBL)	7
Kvarteret Charkuteristen	8
Planeringsförutsättningar.....	10
Påbyggnad.....	11
HISTORIK	12
Slakthusområdet.....	12
Möller & Co.....	13
Gudruns	13
Ralph Erskine.....	13
BYGGNADS-	14
BESKRIVNING	14
Bygglov.....	14
Fasader 2006 - 2018.....	18
Ursprunglig användning.....	20
Verksamheter 2018	21
Konstruktion.....	21
Exteriör	22
Interiör	28
Typiskt Erskine	30
KULTURVÄRDEN	32
ANTIKVARISKA RIKTLINJER	32
Bevarande.....	32
Påbyggnad.....	33
KÄLLOR	34

INLEDNING

BAKGRUND

Tyréns har fått i uppdrag av Castellum AB att göra en antikvarisk förundersökning avseende Charkuteristen 6 i Slakthusområdet, Johanneshov. Byggnaden är en av tre byggnader i samma kvarter som ägs av Castellum AB. Charkuteristen 6 har särskilt kulturhistoriskt värde.

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Stockholms stadsmuseum inventerade hela slakthusområdet 2006 och byggnaderna klassificerades enligt gällande modell med blå, gröna och gula hus. Blått är den högsta klassen och omfattar bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde.

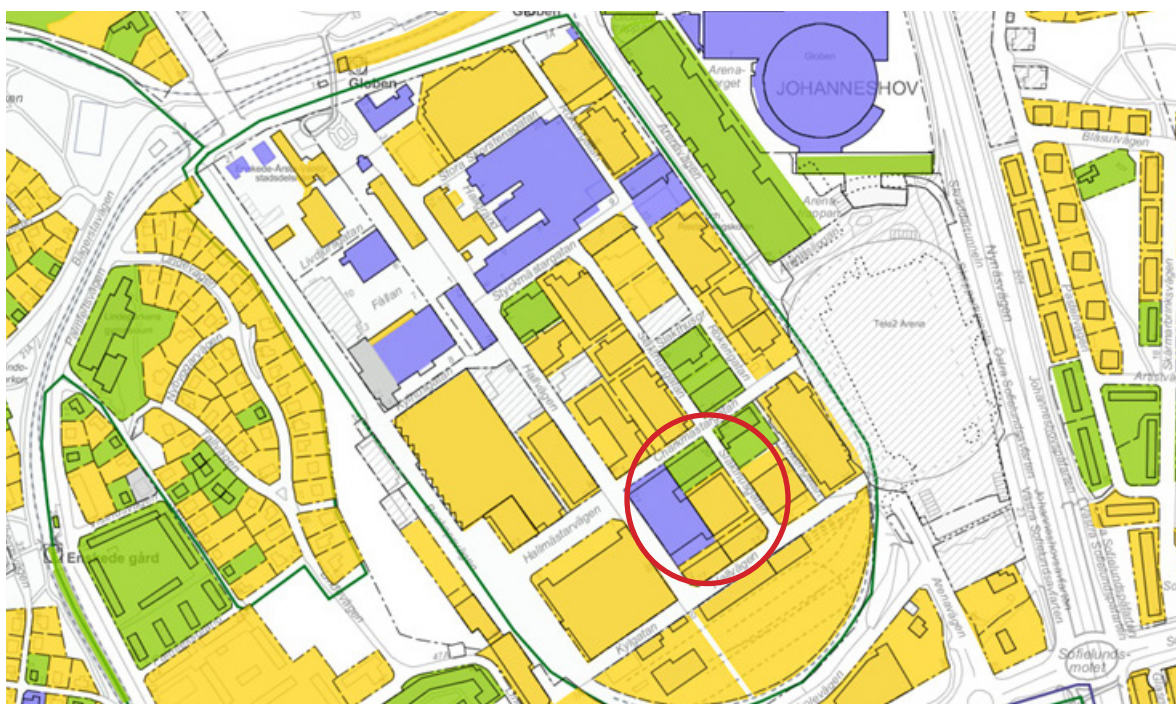
Grön klassning innebär också ett högt kulturhistoriskt värde och betyder att bebyggelsen är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt.

Gult är den tredje nivån som används vid klassificering. En gulklassning på stadsmuseets

kulturhistoriska klassificeringskarta innebär att fastigheten har bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde.

Charkuteristen 6 fick den gula klassningen som innebär att byggnaden har ett högt kulturhistoriskt värde. I Nyréns utredning "Kulturhistorisk inventering och analys 2011-07-07" bedömer man att byggnaden har en känslig exteriör där de grottlänkande portikerna och den varierande fasadbehandlingen bör bevaras medan interiören bedömdes vara tålig för förändringar.

I det godkända programmet från Stockholms kommun för hela slakthusområdet har stadsbyggnadskontoret utarbetat en strategi för bevarande av byggnaderna inom området. Som underlag har Stockholms stadsmuseums klassificering av byggnadernas kulturvärden använts. Bedömningen stöder sig också på Slakthusområdet i Stockholm - Kulturhistorisk inventering och analys (Nyréns arkitektkontor 2011). Bedömningar ligger som grund för kommande detaljplaner.

Klassificeringskarta från Stockholms Stadsmuseum, kvarteret Charkuteristen är markerat.

Utdrag ur programmet:

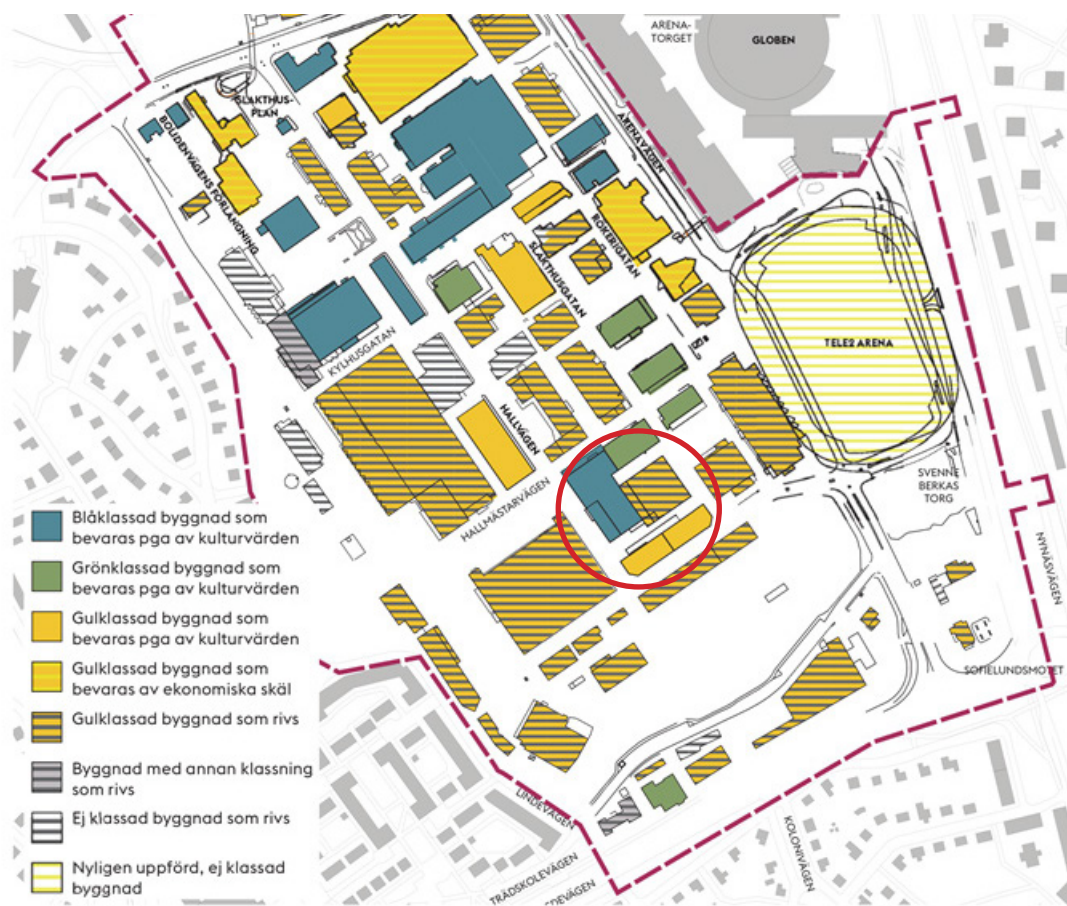
”Genom den blå- och grönklassade bebyggelse som bevaras blir två viktiga epoker i områdets utveckling tydligt läsbara. Det gäller pionjärtidens bebyggelse och planstruktur från tidigt 1900-tal, och expansionsfasens bebyggelse från

1950- och 60-talen. Områdets kulturvärden går dock inte att reducera endast till byggnaderna med den högsta klassningen, utan helhetens värde bärs till stor del upp av enklare bebyggelse som är nödvändig för att berätta områdets historia.

Stadsbyggnadskontorets bedömning, i synnerhet av den gulklassade bebyggelsen, har vägt samman huruvida byggnader är unika och berättar något specifikt, arkitektoniska kvaliteter utanför stads-museets bedömning, byggnaders betydelse för den plats den ligger på och deras potential att fungera i det nya sammanhanget, liksom potentialen i en annan användning eller bebyggelse på samma plats. I enlighet med PBL:s skrivningar har sär-

skild vikt lagts vid att ta hänsyn till värdena i bebyggelseområden och stadsbild, vilket klassningen för byggnad inte beskriver. En ambition har varit att bevara något från varje decennium, men temat har inte varit styrande över andra frågeställningar. I vissa fall har konflikter mellan olika kulturvärden identifierats.”

För byggnaden Charkuteristen 6 gäller att den skall bevaras p g a kulturvärden.

Ur program för Slakthusområdet, kvarteret Charkuteristen är markerat.

PLAN- OCH BYGGLAGEN (PBL)

Plan- och bygglagen reglerar planläggning och bygglov. Lagens syfte är bland annat att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktig hållbar livsmiljö för människor i dagens samhälle och för kommande generationer (PBL 1 kap 1§). Att värna om kulturvärdena är ett sätt att säkerställa en långsiktigt hållbar livsmiljö.

I plan- och bygglagen (PBL 2 kap 6§) redogörs för de allmänna intressen som ska tillgodoses vid planering och byggande. Bland annat ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras med hänsyn till stads- och landskapsbilden samt till kulturvärdena på platsen. Kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska skyddas och ändringar ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tas till vara.

Varsamhetskravet i plan- och bygglagen (PBL 8 kap. 17§) finns för att byggnaders kvaliteter ska bevaras vid ändringar. Kravet gäller för alla byggnader, vid alla typer av ändringar och oberoende av om en åtgärd kräver bygglov.

Varsamhetskravet innebär att en ändring av en byggnad ska utföras så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och att byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara.

I detaljplan kan en byggnad få varsamhetsbestämmelser som t.ex. reglerar färgsättning, takform och material, fasadmaterial och fönsters utseende. Karaktärsdrag på allmänna platser som t.ex. markbeläggningar, planteringar och fasta gatmöbler kan också regleras.

En byggnad eller ett bebyggelseområde kan bedömas vara särskilt värdefull ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt och lyder då under plan- och bygglagens förbud mot förvanskning (PBL 8 kap. 13§). Förvanskningsförbudet innebär att en åtgärd inte får medföra att en byggnads karaktärsdrag eller egenskaper som ligger till grund för byggnadens eller områdets kulturhistoriska värden går förlorade eller skadas. För att säkra en särskilt värdefull byggnads kulturhistoriska värden kan byggnaden få skyddsbestämmelser i en detaljplan.

Plan- och bygglagen säger också att ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och att det ska underhållas så att dess utformning och detekniska egenskaper i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och bynadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

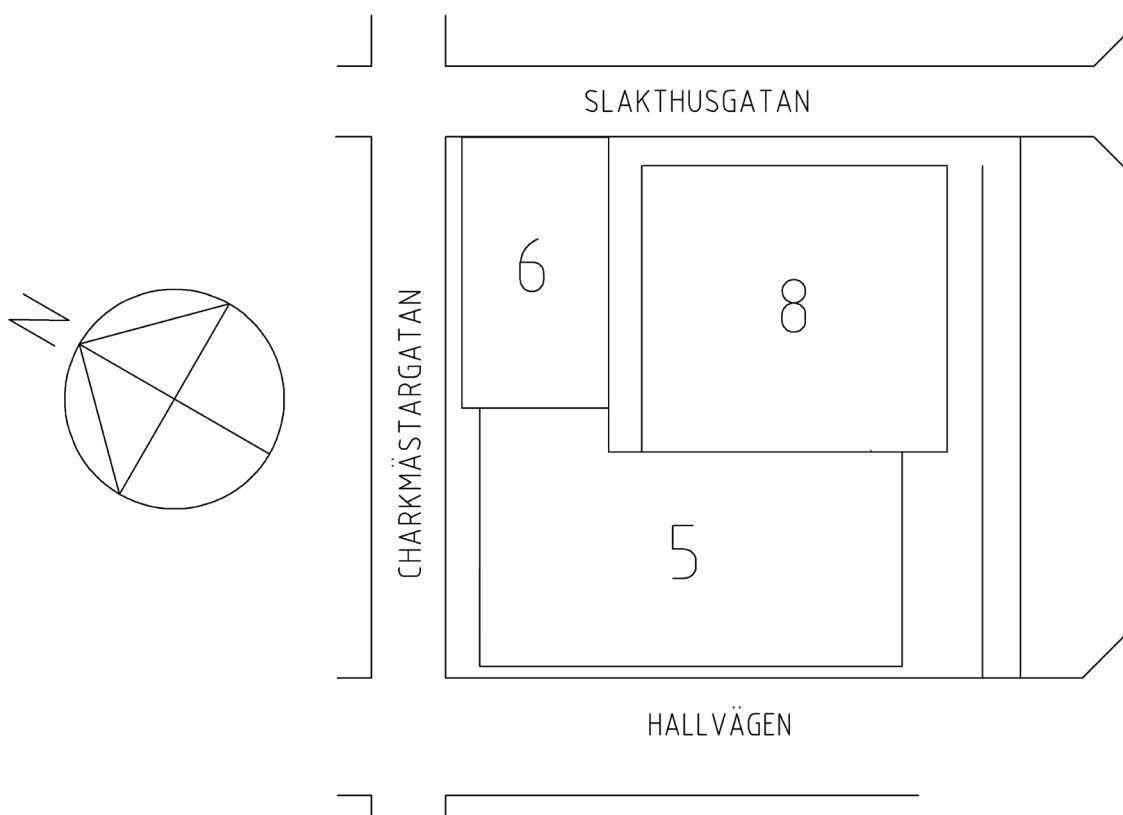
KVARTERET CHARKUTERISTEN

Kvarteret Charkuteristen omsluts av gatorna Charkmästargatan, Slakthusgatan och Hallvägen både i söder och väster. Beteckningen Hus 30 används för de tre byggnaderna med fastighetsbeteckning Charkuteristen 5, 6 och 8. En transportgata går genom kvarteret och skiljer Hus 30 från byggnaderna (Charkuteristen 1 och 7) söder om gatan.

Hus 30 med de tre byggnaderna utgör en enhet med Castellum som fastighetsägare. Nr 6 och 8 är sammanbyggda med nr 5. När de byggdes var det kolonial- och grossistfirman Möller & Co som ägde byggnaderna och bedrev sin verksamhet i samtliga tre enheter. Nr 5 och 6 är ritade av arkitekt Ralph Erskine i början av 1950-talet och nr 8 ritades av arkitekt Elmer

Husman 1967. Det är framför allt det röda teglet murat i korsförband som håller ihop byggnaderna till en samlad komposition.

Kvarteret ligger i den del av Slakthusområdet som byggdes ut under 1950-60-talet. De ingår i en bebyggelsemiljö med byggnader av olika karaktär där funktion har styrt utformningen. En viss brokighet finns i det arkitektoniska uttrycket. Intressant att lägga märke till är att det utmed Slakthusgatan bildar flera omsorgsfullt utformade röda tegelbyggnader ett sammanhållande arkitektoniskt stråk. Det är byggnader i två till tre våningar som utan trottoarer landar direkt i den asfalterade gatan och som samspelar med varandra.

Vy från taket på Charkuteristen 8 mot Globen. Charkuteristen 6 har flera lanterniner på taket.

Charkuteristen 6 och 8 från Slakthusgatan.

PLANERINGS- FÖRUTSÄTTNINGAR

Stockholms stad vill utveckla Slakthusområdet till en stadsdel med bostäder, handel och kontor. Därför ska Stockholms stad bygga ett nytt livsmedelscentrum i Larsboda, med plats för företag som lämnar Slakthusområdet.

Området står inför en stor förändring och ingår tillsammans med Globenområdet, Gullmarsplan och södra Skanstull i ett stadsutvecklingsprojekt kallat Vision Söderstaden 2030. Enligt visionen ska Slakthusområdet utvecklas från ett renodlat verksamhetsområde till en stadsdel där bostäder, handel, kultur och företagande samexisterar. En målsättning är att skapa en blandad stadsdel och en unik karaktär som baserar sig på och synliggör traditionen och historiken i området.

Kommunfullmäktige fattade i juni 2010 beslut om att godkänna Vision Söderstaden 2030. Stadsbyggnadsnämnden fick i uppdrag att genomföra programsamråd för slakthusområdet vilket genomfördes 2015–2016. Programmet godkändes 2017-01-23.

Beslutet innebar att några av stadens förvaltningar och bolag gavs i uppdrag att inleda utredningsarbete för Söderstaden. I linje med det beslutade stadsbyggnadsnämnden (SBN) att påbörja programarbete för Slakthusområdet.

För Slakthusområdet anges följande stadsbyggnadsstrategier:

- Bevara och förstärka kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer.
- Tillvarata områdets tradition och historik genom utveckling av publika verksamheter kopplade till mat, dryck och evenemang.
- Komplettera med en högkvalitativ och varierad ny bebyggelse för bostäder i olika upplåtelseformer, arbetsplatser och service.
- Ny bebyggelse bör utformas med inspiration från platsens kvaliteter.

Skapa nya högkvalitativa parker och torg samt naturliga kopplingar till omgivande stadsdelar.

En ”Kulturlivsundersökning” har tagits fram som har identifierat ett antal nyckelaspekter viktiga för att skapa en utveckling av Slakthusområdet där kultur, handel, annat företagande och bostäder kan samexistera och bidra till en levande och inkluderande stadsdel; Engagerade kulturaktörer - Tillgång till lokaler - Lämna öppet för det oplanerade - Mångfald och flexibilitet - Kulturinstitutioner.

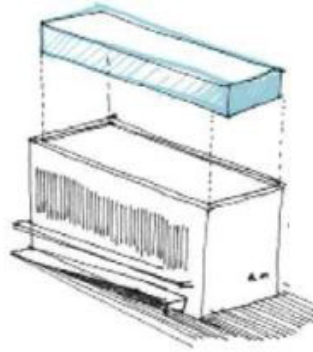
Kulturlivsundersökningens slutsats är att följande nyckelaspekter är viktiga för att möjliggöra en utveckling av Slakthusområdet där bostäder, handel, företagande och kultur kan samexistera och bidra till en levande och inkluderande stadsdel:

- engagerade kulturaktörer,
- tillgång till lokaler,
- lämna öppet för det oplanerade, mångfald och flexibilitet och kulturinstitutioner.

Illustration som visar den nya parken, "Program för Slakthusområdet, Samrådshandling, 2015-12-03.

Det kommer att ske stora förändringar i området när en ny tunnelbanestation skall byggas som kommer att ligga i anslutning till kvarteret Charkuteristen. Hela kvarteret som ligger nordväst om Charkmästargatan, mitt emot Charkuteristen 6, kommer att rivas och en ny park kommer att anläggas, "Centrala parken". Storleksmässigt kan den jämföras med Mariatorget i Stockholm.

PÅBYGGNAD

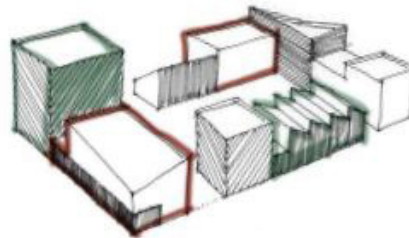
I "Program för Slakthusområdet Samrådshandling 2015-12-03" tar man upp frågan om påbyggnader av befintliga byggnader, även de som klassats med kulturhistoriskt värde. Under rubriken "Bebyggelsehöjder" finns följande text:

"Områdets nya bebyggelse tar fasta på kvaliteterna i den småskaliga variationen, men bejaktar också möjligheterna att använda högre volymer för att skapa kontrast mellan olika skalor och på så sätt ge förutsättningar för en tät stadsdel. Genom medveten placering av höga och låga volymer ges möjligheter till bra solljusförhållanden på torg, parker, gårdar och förskolegårdar. Antalet våningar inom Slakthusområdet föreslås variera mellan 1 och 12, med huvuddelen av bebyggelsen i spannet 4–8 våningar. Det lägsta intervallet inom höjdskalet bör tillämpas i områdets historiska kärna av respekt för de äldsta jugendbyggnaderna och stadsbilden med sina smala gatumått. Vattentornet på Rökerigatan ska även i framtiden vara ett tydligt landmärke. Även Livdjurgatans förlängning, som bara är 9 meter bred bör omges av lägre byggnader."

Man konstaterar också att flera av de gul- och grönklassade byggnaderna ska byggas om eller till. Bedömningen för Charkuteristen 6 är att den skall bevaras av kulturmiljöskäl, men kan utvecklas.

BEVARANDE, OMBYGGNAD OCH PÅBYGGNAD

Med ett par undantag bevaras minst en byggnad från varje årtionde för att kunna behålla områdets historiska djup och möjliggöra fortsatt förståelse och synliggörande av områdets utvecklingsfaser. Kvarter med befintlig bebyggelse förtätas varsamt genom på- och tillbyggnader anpassade till nuvarande förutsättningar och historiska värden. Vissa kvarter kan därmed tåla en högre exploatering, medan andra får lämnas i princip orörda.

MÅNGFALD AV VOLYMER

I så gott som varje kvarter finns en blandning av typologier, skala och volym som bygger vidare på områdets mångfald och kontrastrikedom. Olika hushållskonstellationer och livsstilar ryms genom blandade upplåtelseformer och typer av boenden såsom radhus, bokaler, studentbostäder och flerbostadshus. En blandning av volymer inom kvarteren ger förutsättning för ett kvalitativt gaturum.

Illustration ur "Program för Slakthusområdet, Samrådshandling, 2015-12-03.

HISTORIK

SLAKTHUSOMRÅDET

Den 31 januari 1912 invigdes Stockholms första offentliga slakthus. Det var Gustav V som i ett snöigt Enskede hade uppdraget att förklara slakthusområdet som invigt. Det var dock flera årtionden tidigare som de ohälsosamma förhållandena kring hanteringen av slakt hade uppmärksamats. Det fanns då över 100 enskilda slakterier i centrala Stockholm med omnejd. Den svåraste fråga att hantera var lokaliseringsfrågan av ett nytt slakthus. Många olika platser utreddes och till slut stod det mellan Enskede och Traneberg. Vid omröstning i stadsfullmäktige 1905 vann Enskede med siffrorna 49 mot 29. Två år senare bildades Stockholms stads slakthus- och saluhalls styrelse, vilken kom att driva verksamheterna på slakthusområdet.

Slakthusområdet planerades för att kunna expandera under många år framöver. Ansvarig arkitekt för den första etableringen var Gustaf Wickman. I den norra delen byggdes cirka trettio byggnader varav flera hade klara Jugend-

inspirerade fasader. Sammanhållande uttryck fick området av den grävita kalksandstenen.

Verksamheten inom området utvecklas och 1936 togs ett viktigt steg med byggandet av en partiköthall vilket gav riktningen för partihandel. I slutet av 1930-talet öppnas också upp för upplåtelse av tomträttsmark till privata fastighetsägare. Under 1950–60-talen börjar den södra delen av området bli färdigbyggt.

På 1980-talet fanns det ett åttiotal olika fristående företag varav hälften sysslade med köttförädling. Omkring 20 företag var parti- och detaljhandelsföretag och samt 15 företag var serviceföretag med anknytning till branschen. 1988 säljs det kommunala slakteriet till ett privat företag som tre år senare lägger ned slakteriverksamheten av lönsamhetsskäl. Efter 1991 har slaktverksamheten helt försvunnit från området.

En av de ursprungliga byggnaderna i Slakthusområdet, byggd som börshus.

MÖLLER & CO

Firman Möller & Co grundades 1909 av bröderna Henning och John Möller vilka handlade med ägg, ost och honung. Den första lokalen låg på Klockgjutargränd i Stockholm och bestod av ett rum och kök. Sortimentet utökades snart att även omfatta frukt, konfektyrer och buljongtärningar. Efter första världskriget ökade möjligheterna att importera varor och man började handla med kolonialvaror, konserver och kaffe. 1925 startar man sitt första kafferosteri som fick namnet Kafferosteriet Drott AB. Verksamheten ökar genom ett antal företagsförvärv vilket också innebar att fler varugrupper tillkommer i varusortimentet.

1930 flyttar man till en stor fastighet på Åsögatan 142 och blir kvar där till man bygger nytt i slakthusområdet. 1956 öppnade man Sveriges första "Cash and carry" i Charkuteristen 5 efter förebilder från USA. Det blev nu möjligt för butiker att komma och handla sina varor direkt hos sin grossist, vilket innebar en ökad frihet för de små butikerna. Anläggningen beskrevs som "hypermodern" i tidningarna.

Möller & Co expanderade och tillsammans med andra privatägda grossistföretag gick man samman och bildade Sabagruppen 1974 vilken ägdes av Dagab. 1976 flyttade Dagab från Slakthusområdet till större lokaler i Jordbro.

GUDRUNS

Gudruns Canning Company var första hyresgäst i Charkuteristen 6. Gudruns som företaget heter idag startades av Gudrun Folmer-Hansen som var en danskfödd revyaktis. Hon började med "Gudruns chark- och smörrebutik" som tillverkade och sålde korv, skinkor och pastejer. Gudruns ligger fortfarande kvar i Slakthusområdet på Hallvägen 11.

Bärkasse - Upplandsmuseet / DigitaltMuseum

RALPH ERSKINE

Arkitekt Ralph Erskine kom cyklande till Sverige 1939. Han hade studerat till arkitekt i London. Han och hans hustru bostade sig i Sverige och han fick lite olika arkitektuppdrag under krigsåren. Erskine hade tidigt intresserat sig för den svenska funktionalismen och den socialt inriktade arkitekturen. Han var en beundrare av Ragnar Östbergs stadshus och arkitektur som ritats av Gunnar Asplund, Sven Markelius och Sigurd Lewerentz.

Den första industribyggnaden som Erskine ritade var en madrassfabrik för Hästens sängar i Köping 1947. Därefter följde flera industri- och kontorsprojekt. Erskine var noga att framhålla den mänskliga skalan i sina byggnader - även för industrierna - och den lekfulla och annorlunda arkitekturen som kännetecknar Erskines byggnader gäller även för dessa projekt.

Ralph Erskine blev en av Sveriges mest produktiva och omtalade arkitekter under 1900-talet. Han fick många utmärkelser, för att nämna några; hedersdoktor, vinnare av Kasper Salinpriset 1980 och Prins Eugenmedaljen 2002.

BYGGNADSBESKRIVNING

BYGGLOV

1951-52 Nybyggnadsritningar. Skylt med Livsmedelskompaniet "Gudrun Canning Company" på ritning från 1951. Kylrum tillkommer på ritningarna från 1952.

1953 Ändringsritning. På övre källarplan tillkommer kylrum och toaletter.

1953 Ändringsritning. Bjälklag mellan nedre och övre källare.

1956 Tillbyggnad av pannrum mot gatan utanför befintligt fasadliv.

1964 Ramp i källaren.

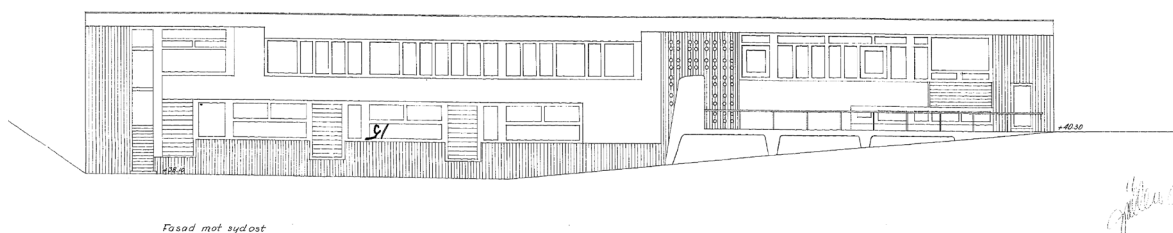
1961 Ombyggnad av källare.

2006 Rivning av skorsten.

2007 Ändrad användning till restaurang/
Bouleverksamhet.

2008 Ombyggnad för boulehall med fasadre-
novering och material byts alternativt renove-
ras. Nya ramper till entréer tillkommer.

Samtliga ritningar är hämtade från Stockholms
stadsbyggnadsnämnds arkiv.

Fasad mot sydöst

Fasadritning mot sydväst 1951

FASAD MOT SYDVÄST

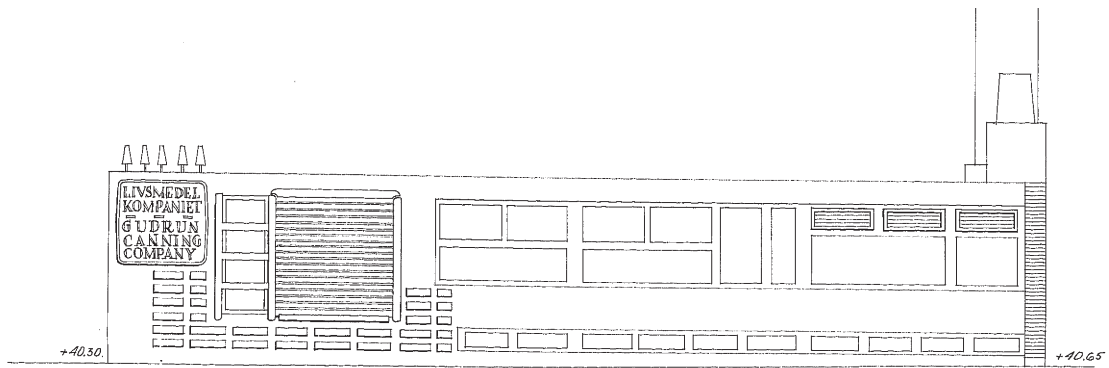

Fasadritning mot sydväst 1952

R. ERSKINE och E. LINDBERG
arkitekt och konstruktör
Drottningholm och Stockholm
19-11-51 1:100

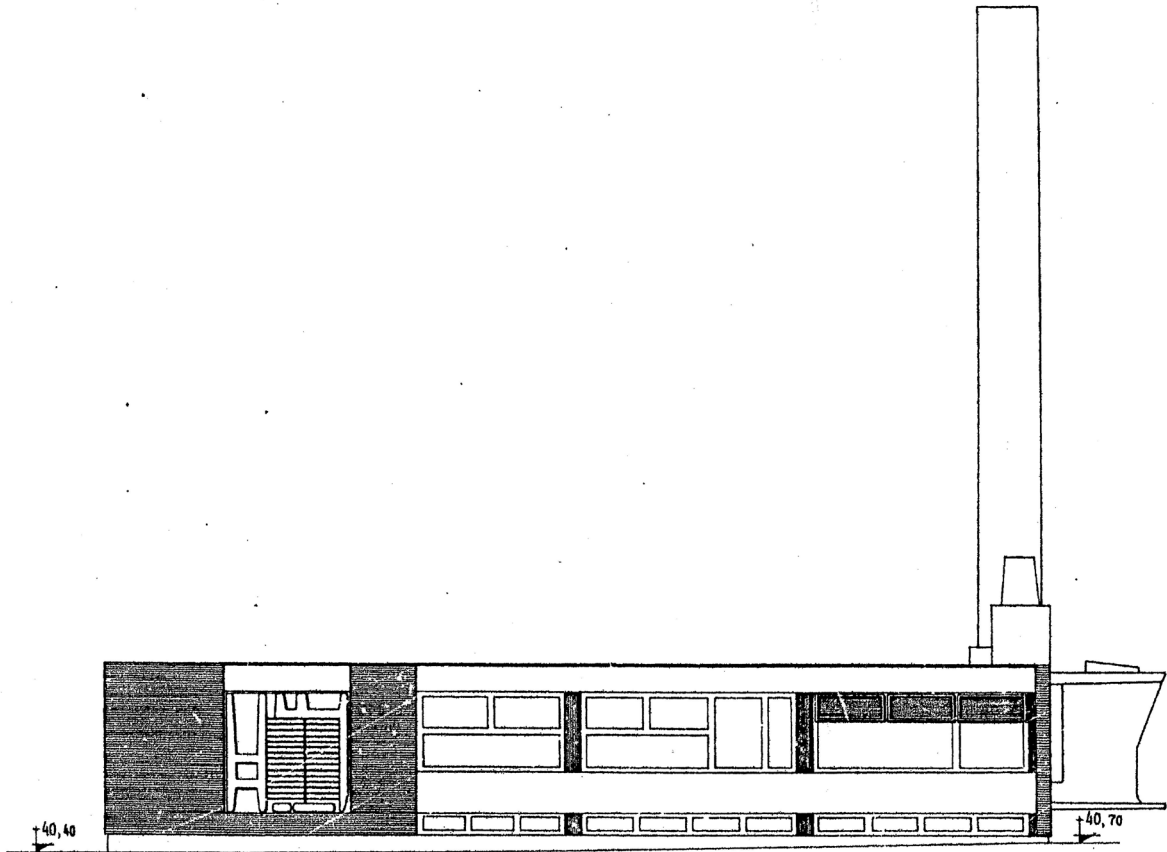
ÄNDRINGSRITNING

KV. CHARAKTERISTEN NR. 6
R. ERSKINE och E. LINDBERG
ARKITEKT och KONSTRUKTÖR
DROTTNINGHOLM, STOCKHOLM
DEN 3-5 1952 SKALA 1:100

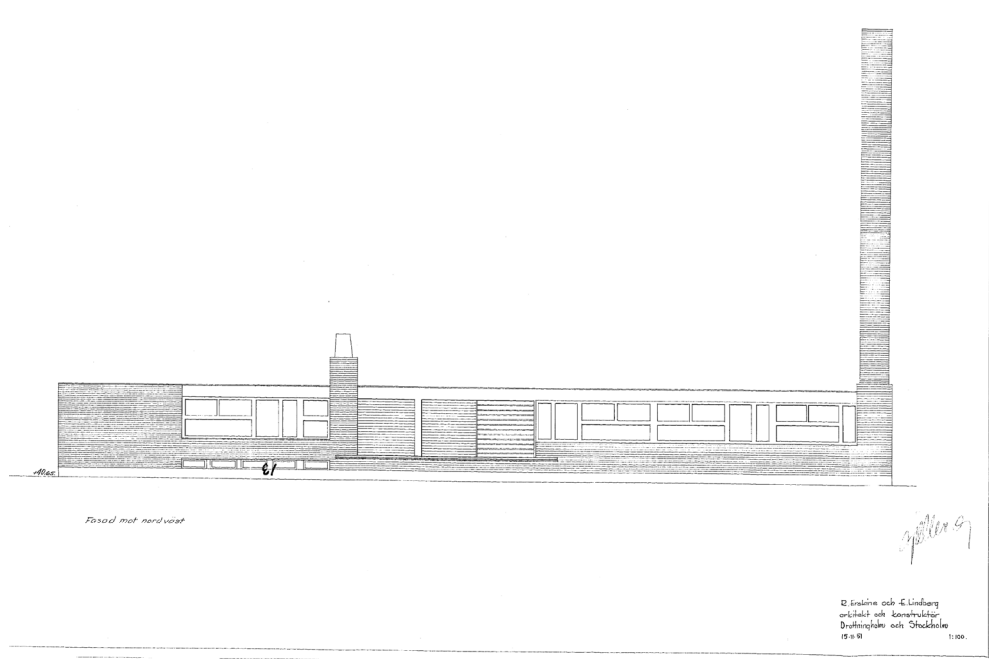
Fasad mot nordost

Fasad mot nordost 1951

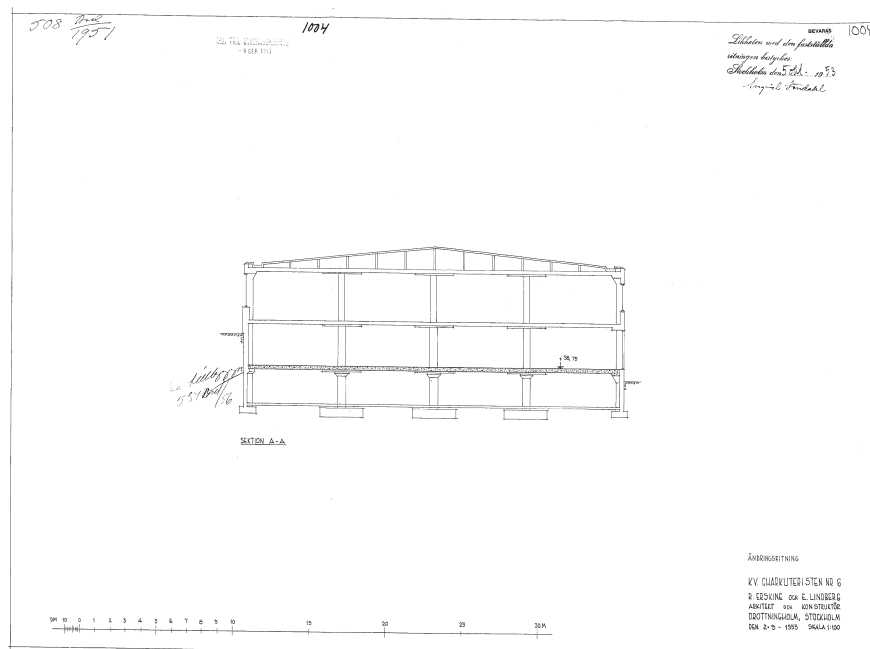

FASAD MOT NORDOST

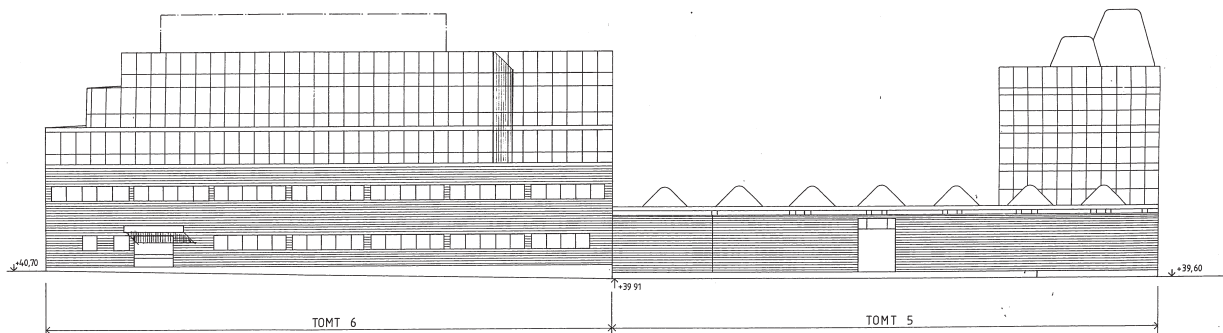
Fasad mot nordost 1952

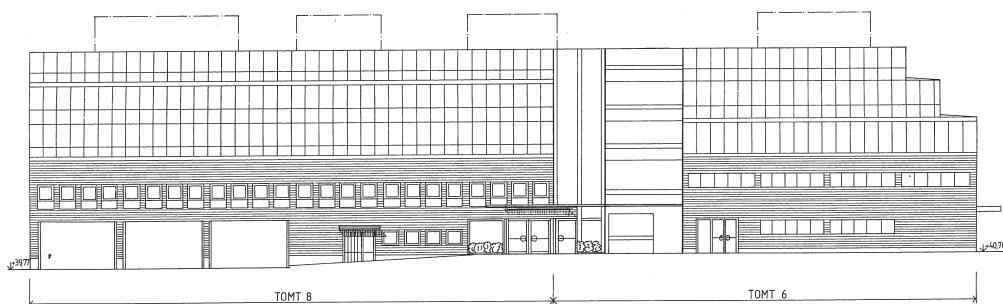
Fasadritning mot Charkmästargatan 1951.

Bygglov för nytt bjälkag 1953.

FASAD MOT NORDVÄST

FASAD MOT NORDÖST · SLAKTHUSGATAN

Förslag till påbyggnad av Charkuteristen 6 och 8. Ritningarna är signerade av Sven Danielsson Architecture. Överst fasad mot Charkmästargatan och underst fasad mot Slakthusgatan från 1994. Förslaget följer höjdbestämmelserna enligt gällande plan från 1945 som tillåter användningen industri.

FASADER 2006 - 2018

Bilderna från 2006 är hämtade från bebyggelseregistret på Riksantikvarieämbetets hemsida. De är tagna av Stockholms Stadsmuseum vid den byggnadsinventering som ägde rum 2006. Det var två år innan bygglov beviljades för ombyggnad till Boulebar. Fasaderna renoverades innan verksamheten flyttade in. Jämförelsebilderna är tagna 2018.

Första intrycket är att det tillkommit många skyltar. Iögonfallande är den förändrade färgsättningen, där de svarta putsytorna är väldigt påtagliga. Nytt entréparti och ramper har tillkommit på fasaden mot Charkmästargatan och skärmtaket över rampen mot Slakthusgatan har tagits bort.

2006

2018

2006

2018

2006

2006

2018

2018

2006

2018

URSPRUNGLIG ANVÄNDNING

Bottenvåningen ligger en halvtrappa upp och mot sydväst finns kontorsdelen som nås från trapphusen. Förutom kontorsrum finns rum för paketering, arbetslokaler och matsal. Större arbetslokaler finns även på andra sidan. Mot Slakthusgatan ligger ett stort rum med beteckningen tillverkning och ett kokrum finns i hörnet. Lagerutrymme finns i mitten av våningsplanet.

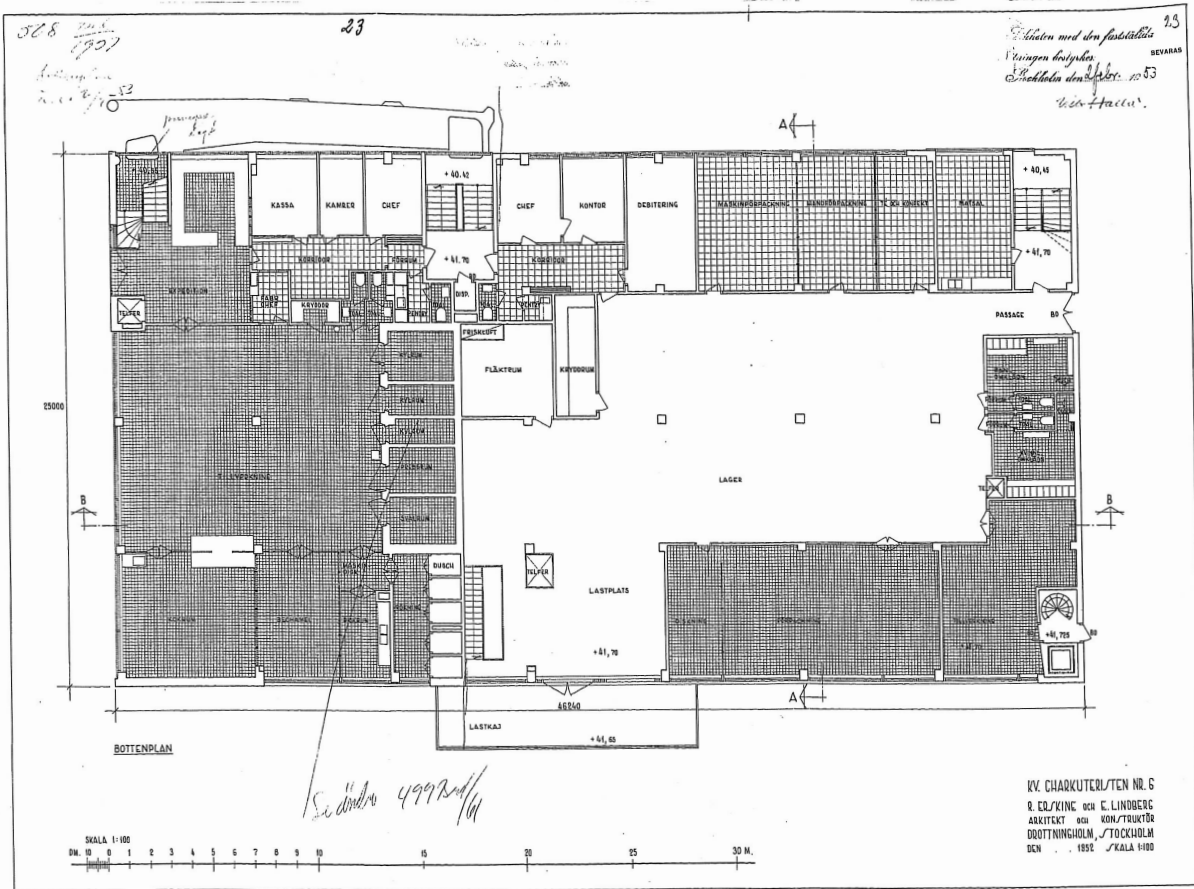
Övre källaren innehåller till största delen yta för lager. I anslutning till kyl- och frysrum finns ett rum för majonnäs. Ett annat rum hyser etiketter. Det finns omklädningsrum för både kvinnor och män och matsal och kök. Malningsrum ligger intill pannrummet.

Undre källaren är till en tredjedel outgrävd och resten av ytan är lager förutom hörnet som upptas av pannrummet.

Slakthusgatan.	
Johanneshov.	
12 Gudrun Canning Company	
AB	48 00 30
- För rikssamt.	48 01 11
- Order o. fakturer	48 00 30
- Kassa	48 04 25
- Kamr.	48 01 11
- Verkmäst.	48 00 14
Gudruns Pastej AB	48 00 30

Utdrag ur adresskalendern från 1955. Adressen var Slakthusgatan 12 vilket kom att ändras. Idag är adressen Slakthusgatan 20.

Enligt adresskalendern från 1955 fanns det både konserverfabrik och pastejfabrik i lokalerna, Gudrun Canning Company och Gudruns pastej AB.

Planritning för bottenvåningen från 1952.

VERKSAMHETER 2018

Idag är bottenvåningen uthyrd till en verktygs-handel med ingång från Charkmästargatan. I källaren finns plåtverkstad för bilar, köksbutik samt en butik för eldstäder.

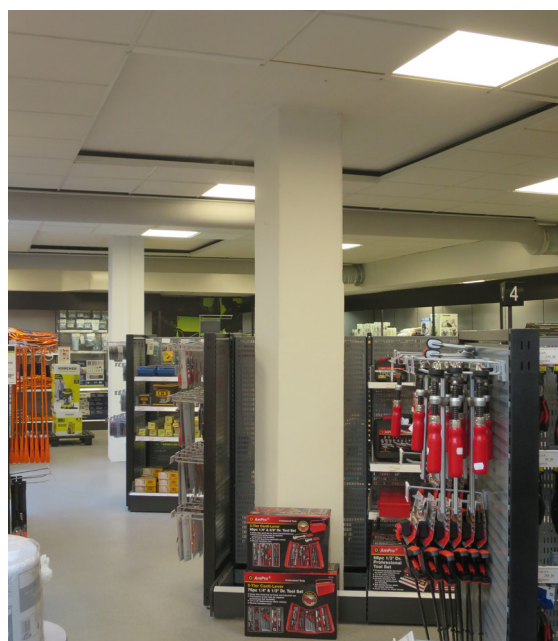

Butikslokal i källaren.

KONSTRUKTION

Byggnaden är grundlagd med cirka 350 stycken betongpålar samt 8 stycken plintar. Mellan källargolv och berg är det mindre än 3,5 meter. Betongbjälklagen som är cirka 200 mm tjocka vilar på stabiliserande betongväggar och betongpelare.

Butikslokal i bottenvåningen med synliga betongpelare.

EXTERIÖR

Charkuteristen är en långsmal byggnad i en våning med två källarvåningar. Ena kortsidan är vänd mot Slakthusgatan och den andra är motbyggd mot tomt nummer 5 och dess låga lagerdel. Taket har ett flackt valmat takfall belagt med takpapp, omlagd under senare tid. Plåtklädda lanterniner finns på taket. Plåtarbeterna är av sentida karaktär.

FASAD MOT CHARKMÄSTARGTAN

Den långa och låga fasaden är visuellt uppdelad i två delar. Den översta delen mot Slakthusgatan domineras av ramp och lastbrygga med entrédörr. Ett skärmtak med bärande delar av betong ingår i kompositionen. Fasadmateriäl är rött tegel som bryts upp av en stor yta byggd av glasbetong, det sentida entrépartiet och en bred trädörr. Entrédörren omges av ett oregelbundet utformat fönsterparti. På lastbryggan

finns en mindre tillbyggnad klädd med fjällpanel i trä. Under rampen syns låga källarfönster. Fönstersnickerierna är vitmålade och dörrar och utbyggnaden är svartmålade. Vid sidan om entrépartiet sticker ett fasadparti upp som avslutas med konformad plåthuv. Särkilt intressant är den ursprungliga träporten målad i svart nyans.

Resten av fasadsträckan har horisontella band med den undre delen med rött tegel. Mittdelen har vitmålade fasadskivor och mot takfoten finns ett smalare band med ljus puts. Fasaden avslutas mot Charkuteristen 5 med ett fasadparti av rött tegel. Ursprungligen fanns här den höga skorstenen i rött tegel.

De murade tegelpartierna visar på viss skadebild med trasigt tegel och bristfälliga fogar.

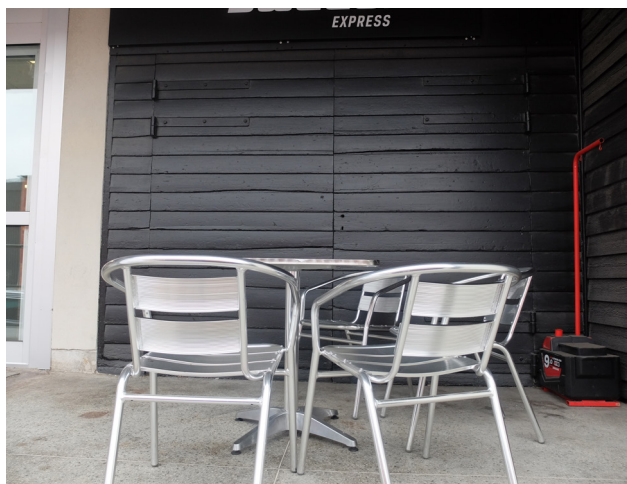
Fasad mot Charkmästargatan.

Fotomontage av fasaden mot Charkmästargatan.

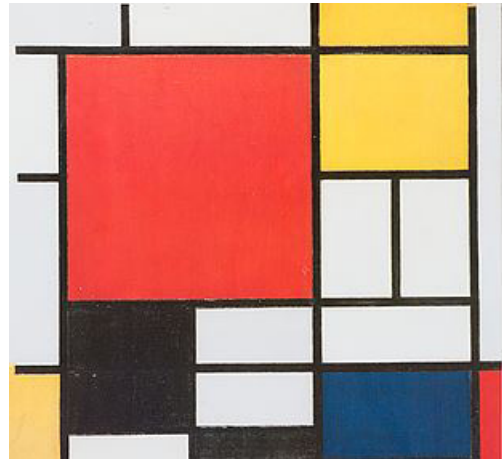
Stort fasadparti med glasblock. Ursprungligt skärmtak med betongstomme och fackverk.

Ursprunglig träport vid sidan av entrén på rampen.

FASAD MOT SLAKTHUSGATAN

Fasaden är uppbyggd av geometriska former som på ett lekfullt sätt följs upp i blandningen av material; glas, puts, träpanel och tegel. Det röda teglet ramar in lastplatsen och en smal tegelpelare avslutar åt andra hållet. Fasaden avslutas med en smal plåt. Fönstren är arrangerade i ett "Mondrianliknade" mönster. I direkt anslutning till fönsterpartiet finns ett fält klätt med en smal träpanel. Under fönstren är fasaden putsad i en svart kulör och ovanför är det en ljus puts.

Målning av Piet Mondrian.

Fasad mot Slakthusgatan.

Hörnet Slakthusgatan - Charkmästargatan, ett särskilt utsatt läge som har medfört mekaniska skador.

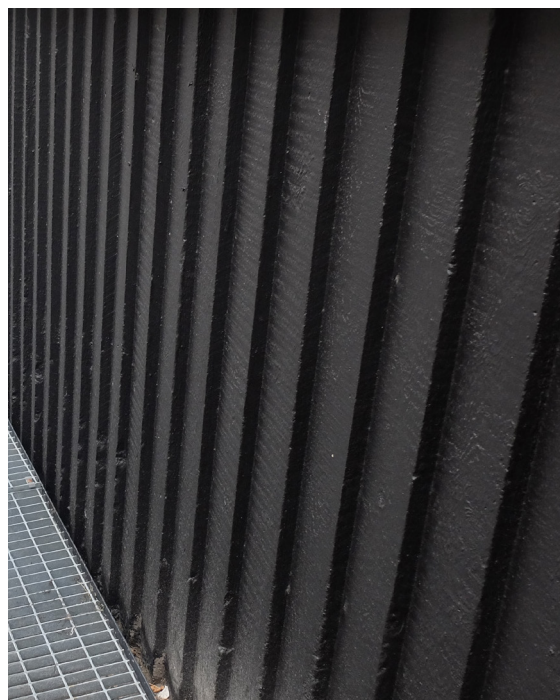

Hörnet Slakthusgatan - Charkmästargatan. I källarens fönsterband har fönstren bytts ut.

FASAD MOT SYDVÄST

Fasaden ligger i suterräng och har därför en våning mot gatan och två hela våningar längst in. Den har en lekfull fönstersättning, troligen inspirerad av Mondrians geometriska måleri. Det finns en mångfald av fasadmateriäl; glas, tegel, puts, betong och trä. Putsen är målad i vitt eller svart. Dörrar är blåmålade och fönstersnickerier är vita. Som anslutning mot Charakteristen 5 finns ett mönstergjutet betongfält. Två ramper leder till olika entrédörrar.

Mest utmärkande för fasaden är de två grotliknande portikerna och den betongramp som leder till entréerna. Portiken längst in på rampen som leder till huvudtrapphuset ramar in av geometriskt arrangerade fönster. Portikernas betongtytor har eftersatt underhåll och behöver restaureras.

Mönstergjuten betong mot stående brädor.

Fasad mot sydväst.

Möte mellan de två fastigheterna nr 5 och nr 6. Lägga märke till det mönstergjutna fasadavsnittet.

Portiken närmast gatan.

Fotskrapa infogad i betongrampen.

Den innersta portiken som leder in till huvudtrapphuset.

INTERIÖR

Byggnaden har genomgått flera interiöra hyresgästanpassningar och det finns få välbevarade rum och ytskikt kvar. Värda att uppmärksamma är trapphuset och pannrummet.

TRAPPHUSET

Trapphuset utgjorde entré till kontorsdelen. Stannplan och trappsteg är belagda med natursten och väggarna är putsade. Den grottlänkande portiken visar sig även interiört med en utskjutande betongsarg. Det stora geometriska fönsterpartiet ger ett stort ljusflöde i trapphuset. Trapphuset har på senare år påverkats genom flyttade och utbytta dörrar samt av kanaldragning.

Trapphus med den invändiga portiken infogad i ett stort ursprungligt glasparti.

Trapplopp med steg i natursten. Ursprungligt räcke.

PANNRUMMET

I byggnadens del närmast tomt 5 ligger pannrummet. Det robusta rummet med dubbel våningshöjd och bevarade äldre ytskikt samt rester av rökgångar ger ett spännande intryck. En spiraltrappa målad i turkos med en handledare i klarrött förstärker intrycket. På en liten skylt fästad i trappan framgår det att Aktiebolaget Näverqvarns Bruk levererat gjutjärnstrappan. Det finns ett anslutande rum som är byggt under Charkmästargatan. Den ursprungliga värmeanläggningen har ersatts med undercentral för fjärrvärme.

Tillverkare av trappan är Näverqvarns Bruk.

Spiraltrappan i pannrummet.

Senare tillkommen värmeanläggning i pannrummet.

TYPISKT ERSKINE

Charkuteristen 6 är på många vis typisk ”Erskinearkitektur”. Hans lekfulla inställning till former och material finns med här. Former återanvänds i många olika projekt både samtida med Charkuteristen eller senare. De grottliska portikerna vid entréerna går att spåra exempelvis till den öppna spisen i Borgafjälls hotell eller till biografens utformning i Shopping, Luleå.

Fönstersättningens geometriskt lekfulla organisering är också vanligt förekommande. På Charkuteristen 5 finns ett snarlikt entréparti med betongportik och spröjsat glasparti.

Entrépartiet på Charkuteristen 5 som leder in till kontorsdelen.

Äldre bild från biografen i köpcentrat ”Shopping” i Luleå.

Äldre bild från Hotel Borgafjäll som visar den öppna spisen som finns i lobbyn.

Charkuteristen 5 i mitten av 1950-talet, foto från ArkDes, Fotograf Sune Sundahl. Ritad av Ralph Erskine alldeles efter Charkuteristen 6.

KULTURVÄRDEN

Charkuteristen 6 har stora kulturhistoriska värden. Det är framförallt de tre fasaderna och dess låga volym mot Slakthusgatan som konstituerar värdet. Byggnaden ingår i Ralph Erskines tidiga produktion av industri- och kontorsarkitektur. Den signalerar tydligt det som kännetecknar Erskines arkitektur där han leker med former och blandar olika material.

Charkuteristen 6 är en viktig pusselbit av kvartrets helhet, främst i förhållande till Charkuteristen 5 som även den har ritats av Ralph Erskine. Båda byggnaderna ingår i Slakthusområdets viktiga expansion under 1950-talet då grossisthandeln utvecklades. Charkuteristen 5 är arkitekturhistoriskt omtalad och förekommer i litteraturen medan nr 6 inte alls är känd i en vidare krets eller omskriven.

Byggnaden är lägmäld för att vara ritad av Erskine och de många förändringar och det bristfälliga underhållet har gjort det än mindre uppenbart att det finns en lekfull och stark arkitektur i botten. Den ursprungligen medvetet hållna materialpaletten och färgskalan är idag svår att avläsa och förstå. Att pannskorstenen rivits har påverkat industrikaraktären negativt.

Byggnaden konverterades tidigt till lager och har varit en integrerad del i Möller & Co:s grossistanläggning i kvarteret. Som del i denna kulturhistoriskt intressanta anläggning - Möller & Co var en viktig aktör årtiondena efter

1900-talets mitt - har byggnaden en kulturhistorisk betydelse utöver de arkitekturhistoriska värdena kopplade till Erskine, efterkrigstidens mest uppburna arkitekt i landet.

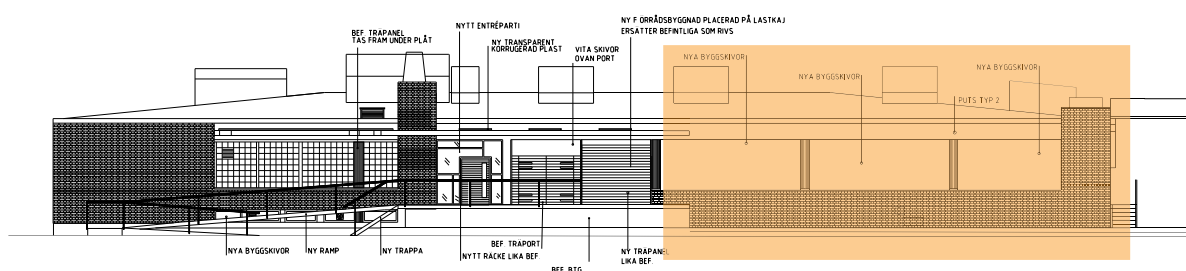
Invändigt bedöms kulturvärden vara begränsade, trapphuset och pannrummet har kvaliteter men är i behov av underhåll.

ANTIKVARISKA RIKTLINJER

BEVARANDE

Fasaderna är i stort sett välbevarade men uppvisar tekniska brister. Slitage och skador finns framförallt på tegelytorna men det finns ett generellt utvändigt underhållsbehov, taket undantaget. Det har skett tillägg; ramper, skyltar och förändring av färgsättningen. Många fönster är igensatta. Det är tillägg som är reversibla och som går att återställa vid en restaurering. Fasaderna skulle kunna få ett ordentligt lyft genom restaurering av vissa delar, byte av andra och en omsorgsfull färgsättning. Det bedöms vara möjligt att energieffektivisera delar av klimatskalet.

De grottlänkande entréerna på fasaden mot sydväst har eftersatt underhåll och det är angeläget att dessa restaureras. Originalfärgsättning på samtliga fasader bör dokumenteras inför kommande förändring. Utifrån byggnadens kulturhistoriska värde bör fasaderna i stort

Ritning från 2008 med information om renoveringsförslag. Färgmarkeringen anger fasad mot Charkmästargatan som kan tåla en mer genomgripande förändring i anslutning till eventuell påbyggnad eller utveckling av verksamheter mot den blivande parken.

bevaras. Undantag kan övervägas för del av fasaden mot Charkmästargatan, delen mot Charkuteristen 5, se ritning nedan, och för lastkaj mot Slakthusgatan.

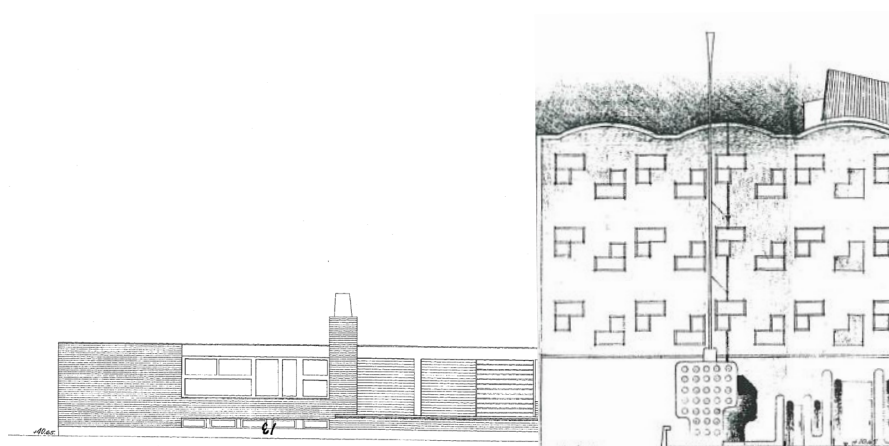
PÅBYGGNAD

Kvarteret Charkuteristens tre byggnader har kulturhistoriska värden av olika och varierande karaktär. Samtliga tre klassificeringar som Stockholms stadsmuseum har finns representerade. Byggnaderna har varierande volymer och våningsantal. I Stadsbyggnadskontorets program redogörs för olika resonemang avseende bevarande, ombyggnad och påbyggnad. Under rubriken "Mångfald och volymer" resonerar staden kring hur varje kvarter kan ha en blandning av olika volymer, vilket är fallet i kvarteret Charkuteristen. Charkuteristen 5 har mycket högt kulturhistoriskt värde både exteriört och interiört och bör bevaras med befintliga volymer. Charkuteristen 8 har lägre kulturhistoriskt värde men kan möjligen bevaras och byggas på.

Tyréns konstruktörer fick uppdraget av Castellum att utreda möjligheterna för en påbyggnad av Charkuteristen 6. Utredningen visar att det enligt statiska beräkningar från 1952 projekterats för en påbyggnad med ytterligare tre

våningar. Enligt Tyréns utredning behöver inte befintlig stomme och grundläggning förstärkas för att klara en påbyggnad med tre extra våningar.

Charkuteristen 6 är en småskalig byggnad med exteriöra kvaliteter. Ur antikvarisk synvinkel är det möjligt att göra en påbyggnad under förutsättning att det går att anpassa till Charkuteristen 5 som har mycket högt kulturhistoriskt värde och till karaktärsdragen hos Charkuteristen 6. De detaljrika och omväxlande fasaderna och avsaknaden av ett arkitektoniskt intressant tak gör att det finns goda möjligheter att bibehålla de unika kvaliteterna hos Charkuteristen 6 och samtidigt utveckla kvarteret. Befintlig byggnad kan utgöra en sockel till en ny volym och läget vid den nya centrala parken gör det motiverat att anpassa fasaden åt detta håll för att byggnaden ska kunna interagera med parken och vara tillgänglig..

Collage och lek med Erskines samtida arkitektur. Fabriksbyggnaden i Gnesta från 1950 har placerats som en påbyggnad och tillägg på fasaden mot Charkmästargatan. Skorstenen som revs 2006 hade ungefär samma höjd.

KÄLLOR

Från kolonialvarugrossist 1923 till dagens dagligvarublock 1993: 70 år med Rudhe & Co, Möller & Co, Dagab, Västerås. Gösta Lindholm.

Kv Charkuteristen 5, Antikvarisk förundersökning, Nyréns Arkitektkontor, 2011.

Kött och blod, Slakthusområdet i Johanneshov 100 år, Informationsförlaget och Fastighetskontoret i Stockholms stad, 2012.

Program för Slakthusområdet, Samrådshandling 2015-12-03. Dnr 2010-20437, Stockholms stad.

Ralph Erskine, arkitekt, Mats Egelius, 1988

Ralph Erskine som industriarkitekt, Magnus Rönn, 2000.

Slakthusområdet i Stockholm, Kulturhistorisk inventering och analys, Nyréns Arkitektkontor, 2011.

Slakthusområdet, Antikvarisk konsekvensanalys av strukturplan, Nyréns Arkitektkontor 2015.

Bilder från Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Adresskalendrar från Stadsbiblioteket i Stockholm.

Ritningar från Stockholms Stadsbyggnadskontors e-tjänst.